

HULIGANIZAM VID DEVIJANTNOG PONAŠANJE NAVIJAČA NA SPORTSKIM TERENIMA

HOOLIGANISM VISION DEVIANT BEHAVIOR FANS AT SPORTS GROUNDS

Osman Jašarević

Pravni fakultet Univerziteta u Travniku

SAŽETAK

Navijači su osobe koje svojim prisustvom, navijanjem, odnosno aplaudiranjem i manifestovanim ovacijama na sportskim terenima ohrabruju pojedinca ili tim pri sportskom sudjelovanju radi ostvarivanja određenih sportskih rezultata. Sastavni su dio svakog sportskog događaja, odnosno sportskog tima. Kako stvari stoje na sportskim terenima, treba razlikovati pozitivno ponašanje navijača koje korisno djeluje na tim, takmičara pa i samog navijača, te s druge strane devijantno ponašanje navijača koje šteti i dovodi navijače u fazu divljanja i izliva divljačke strasti pojedinca i ljudi oko njega. Aplaudirati, odnosno navijati se može na više načina, a način navijanja određuje i sam događaj na kojem se navija. Tako npr. u Bosni i Hercegovini ima više navijačkih grupa, a poznate su Horde zla, Manijaci i dr. Dok u Hrvatskoj postoji mnogo više navijačkih grupa, od kojih su najpoznatije Bad Blue Boys i Torcida i dr., u Srbiji grupa Delije i druge što se podrazumjeva da ima više grupa i podgrupa koje se javljaju uz svoj domicilni tim. Nijedna država u regijonu pa i šire nije pošteđena od navijačkih grupa. Veliki sigurnosni problem u državno-društvenim zajednicama su današnje navijačke grupe, koje svoje navijanje manifestuju u vidu huliganizma a koji se javlja unutar njih. Uz huliganizam, problem predstavljaju i rasizam, nacionalizam, ksenofobija i ostali oblici diskriminacije koji se javljaju na sportskim terenima. Kao posljedica toga devijantnog navijanja, često dolazi do

devijantnog ponašanja, odnosno navijačkih nereda koji završavaju uništavanjem imovine, tučnjavama, povrjeđivanjem a ponekad i smrću navijača. Među najpoznatijim primjerima navijačkih nereda koji se najčešće uzima za negativan primjer je: tragedija na Heysel stadionu 1985., utakmica Dinama i Crvene Zvezde 1990. te nedavni događaji na utakmici Dinama i Hajduka u čemu nimalo nezaostaju derbi susreti, Crvena Zvezda i Partizan, Sarajevo - Željezničar, i dr. Zbog učestalost takvih nereda posljednjih desetljeća javila se potreba za zakonom o navijačima i njihovom huliganskom ponašanju. Taj je zakon u pojedinim državama donesen, međutim uz mnoge oblike pobune i neosnovanost žalbi, radi sprečavanja nedoličnog huliganskog ponašanja grupe ili pojedinih navijača.

Ključne riječi: navijači, devijantno ponašanje, huliganstvo, sport, sportski tereni, neredi, prevencija, organi represije i Zakon.

Key words: fans, deviant behavior, hooliganism, sports, sports courts, riots, prevention, repression and law authorities.

ABSTRACT

Fans are people who by their presence, cheering, and applause and a standing ovation manifested at sporting events encouraging individual or team sports participation in order to achieve certain results in sport. Are an integral part of any sporting event, or for sports teams. As

things stand at sporting events, one must differentiate between the positive behavior of fans that beneficially affect the team, and the athletes and fans, and on the other side of deviant behavior that harms the fans and brings fans into a phase of wild and savage outbursts of passion of the individual and the people around him. Applaud or cheer can be in many ways, a way of cheering determined and the event where the cheers. Thus, for example, Bosnia and Herzegovina has several fan groups, known as the evil, maniacs, etc. While there are a lot more fan groups, most notably Bad Blue Boys and Torcida in Serbia Delije group... and the other which means that there are more groups and subgroups that occur along its indigenous team. No country in region and beyond is not spared from the fans' group. A major security problem in the state and communities are today's fan group, that its winding manifested in the form of hooliganism that occurs within them. With hooliganism, concerns and issues of racism, nationalism, xenophobia and other forms of discrimination that occur on the sports field. As a consequence of deviant cheering, often lead to deviant behavior, or fan riots that ended in the destruction of property, fights, injuries and sometimes death fans. Among the most famous examples of fan riots that are commonly taken for a negative example is the Heysel stadium tragedy in 1985., Match between Dinamo and Red Star Belgrade in 1990. and recent events in the match between Dinamo and Hajduk, in which no nezaostaju derby matches, Red Star and Partizan Belgrade, Sarajevo and Zeljeznicar, etc. Because of the frequency of such riots last decade there was a need for a law on fans and their hooligan behavior. That is the law in some states enacted, but with many forms of resistance and unfounded complaints, in order to prevent inappropriate hooliganism group or individual fans.

UVOD

Riječ navijači u širem smislu se pojavila otkad postoji i sam sport. Već u antičko doba javljaju se grupe ljudi koje su navijale za svoje favorite na sportskim manifestacijama. Kako se razvijao sport i sportski duh navijača, razvijale su se i mnogobrojne navijačke grupe u sportskom duhu i različiti vidovi navijanja. Među njima su se razvijale grupe i pojedinci koji su prevazilazili vatrene navijačke strasti i pritome se nedolično ponašali uzrokujući nered i skandalozne istupe. U današnje vrijeme to su mnogobrojne i dobro organizovane sportsko rekreativne huliganski raspoložene navijačke grupe i pojedinci, koje se u posljednje vrijeme sve više izmiču svakodnevnoj zakonitoj kontroli državnih organa, agencija, odnosno represivnim institucijama. Generalno, najveći problem predstavlja navijački huliganizam koji preplavlja teritorijalno gradove, odnosno vikend dane kada njihovi ljubimci odigravaju redovne utakmice ili derbije. Iako se huliganizam javlja u gotovo svim sportovima, i na ovaj način ga je važno približiti građanima na primjeru nogometnih huligana. Razlog tome je činjenica što se upravo na nogometnim stadionima događaju najveći navijački neredi i to što i na mnogim manifestacijama iz drugih sportova nerede izazivaju upravo pripadnici nogometnih navijačkih grupa. U ovom stručnom članku ću objasniti razlike između pozitivnih, odnosno dobro namjernih i nedobro-namjernih, tvz. negativnih odnosa navijanja, te uzroke i uslove koji navijače dovode do takvog devijantnog i nedobro namjernog ponašanja. Kroz ovakvu prizmu odnosa navijača na sportskim manifestacijama važno je kazuistički i na drugi način prikazati neke od najmonstruoznijih navijačkih nereda u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji i šire u Evropi.

NEDOLIČNI KONTEKST HULIGANSKOG NAVIJANJA NA SPORTSKIM TERENIMA

Navijači i njihove psiho-fizičke aktivnosti

Navijači su osobe, jedna ili više njih u grupi koje svojim navijanjem ohrabruju pojedinca, par ili skupinu ljudi u izvođenju određene psiho-fizičke aktivnosti, uz pomoć određenih sredstava ili bez njih, a u svrhu kako osobnog interesa tako i zadovoljstva onoga za koga navijaju.

Navijači koji imaju iste predmetne objekte navijanja često se organiziraju u grupe navijača i klubove obožavatelja (fan klubove), a sve radi vatrenog bodrenja i navijanja.

Navijati se može na više načina, a sam način navijanja određuje i bonton događaja na kojem se navija:

1. aplaudiranjem uz pomoć ruku (dlanovima) ili pomagala za jači pljesak;
2. glasom, to jest raznim ovacijama, povicima, pjesmama, parolama itd., koje su posebno osmišljene za objekt navijanja ili je historijskim tokom, odnosno vremenom pripala predmetnom timu navijanja;
3. navijačkim rekvizitima – raznim muzičkim, odnosno duvačkim i drugim instrumentima, kao što su udaraljke, bubnjevi, fanfare, transparenti i dr.

Razlog navijanja podstiče sam tim-klub za koga se navija, svojom izgledom, ponašanjem i dosadašnjim uspjesima što proizvodi tako strastveno navijanje u smislu:

1. da se podržava, to jest moralno ojača tim, odnosno objekat navijanja,
2. da se manifestuje svoja naklonost, odnosno privrženost i vjernost timu-objektu navijanja,
3. da se želi obeshrabriti protivnika i njegova navijačka grupa, te
4. radi druženja s osobama istog motivacionog uvjerenja i ponašanja prema navijanju.

Od kada postoji navijanje, odnosno manifestovanje duhovnih strasti prema pojedincima ili takmičarskim timovima, povlači za sobom kontroverze u vezi toga postavljajući se pitanje, šta je navijanje a šta nije pa su tako neke društvene i nomo tehničke norme odredile, šta spada u pravilno i moralno opravdano navijanje a šta ne?

Tako se navijanjem nemože smatrati:

1. vrijeđanje sportskog protivnika po rasnoj, vjerskoj, nacionalnoj, etničkoj ili nekoj drugoj diskriminirajućoj osnovi, te fizičko nasilje nad istim osobama;
2. vrijeđanje vlastitog objekta navijanja po rasnoj, vjerskoj, nacionalnoj ili nekoj drugoj diskriminirajućoj osnovi te fizičko nasilje nad istim;
3. korištenje nedopuštenih sredstava za navijanje (bengalke, topovski udar, petarde tj. pirotehnika općenito radi sigurnosti) te ometanje uz pomoć istih odvijanja događaja na kojima se navija;
4. verbalno izazivanje i fizičko sukobljavanje sa suparničkim navijačima te vrijeđanje istih po rasnoj, vjerskoj, nacionalnoj ili nekoj drugoj diskriminirajućoj osnovi na sportskim događajima gdje se navija i van njih;
5. sukobljavanje sa osobama sekurite službi koje su zadužene za očuvanje javnog reda i mira (pripadnicima policije, redarima i drugim fizičkim ili tehničkim osiguranjima) na sportskim događajima gdje se navija, odnosno navijači prazne svoju pozitivnu ili negativnu energiju;
6. sprječavanje održavanja sportskog događaja gdje se navija što na samom mjestu održavanja što van njega i
7. razni načini ometanja protivnika svog tima, odnosno objekta navijanja van pravila koje nalaže bonton ponašanja.

Šta ljudsko biće motiviše da postaje navijač?

Moglo bi se reći da je jedan od razlog zabava, jer je gledanje sportskih događaja,

odnosno manifestacija zapravo jedna od prilika za međusobno druženje i uživanje u navijanju. Naime, to je i jedan od načina oslobađanja nagomilane energije kroz frustrirajuće oblike ponašanja, koje ljudsko biće ne može izbaciti kroz drugi vid, odnosima kroz svoj život. Etika i estetika su razlog za neka ljudska bića, koja posebno uživaju u ljepoti nekog sporta. Razlog može biti i porodično zblizavanje, recimo kad cijela porodica zajedno odlazi navijati za svoj tim, što nisu rijetki slučajevi. Odlazak na sportska događanja može uzrokovati takozvano „samouvjerenost i posuđeno samopouzdanje“. To se događa kad se navijač poistovjećuje, odnosno identifikuje s timom i smatra se uspješnim kad je njegov tim uspješan (to se najčešće vidi kroz izjave, „pobjedićemo“, „pobijedili smo“). Sport ima veliki utjecaj na živote mnogih ljudskih bića, što ih dovodi do zanimanja za navijače i njihove grupne navijačke strasti. Tako su, mnoga istraživanja provedena nad navijačima, odnosno navijačkim grupama u posljednjih desetak godina. Mnoge teorije sociološkog, psihološkog ili biološkog karaktera pokušavaju objasniti navijačko ponašanje u smislu njegovih etioloških uzroka i fenomenoloških posljedica. Sociolozi Zillman, Bryant, and Sapolsky vjeruju da sudjelovanje u navijanju ima gotovo jednake pozitivne učinke na ljudsku psihi kao i samo participiranje u sportskom događaju. Međutim, mnoge teorije tvrde da gledanje sportskog događaja (boks meč, fudbalska ili košarkaška utakmica) zapravo u ljudskim bićima podstiče buđenje osnovnih ljudskih nagona te zbog toga podstiče kod nekih normalno navijanje za pobjedom njegovog simpatizera a kod drugih podstiče na navijačko nasilje. Jedan od najbitnijih karakteristika navijača je njegova emocionalna povezanost s timom za koji navija. Učanjak Eisler je 1997. objavio teoriju po kojoj navijač emocionalno ovisi o izgledu svog tima ili sportskog simpatizera-ljubimca. Kad tim gubi na sportskom terenu on doživljava stres i pravu emocionalnu strast i bol, koja

ga još više razdražuje u frustrira. Smatra se da emocije i motivacioni nagoni imaju velik utjecaj na samo ponašanje navijača. Tako se navijačko ponašanje može manifestovati kroz najmanje tri stanja: prekomjerna emocionalnost, negativno, odnosno devijantno ponašanje i pozitivno ponašanje.

Ta stanja se mogu definisati na sljedeće načine, a to su:

1. prekomjerna emocionalnost - ovo ponašanje ljudskog bića pokazuje emocionalni odgovor navijača na dobro dobru ili dobro lošu igru svoga tima. Mnoge od tih emocija su negativne, ali ima i emocija koje su pozitivne (osobito one koje su vezane uz pobjedu, odnosno uspjeh tima),
2. negativno ponašanje - stanja u okviru tog ponašanja se smatraju pokazateljima privrženosti timu koje mogu biti opasna za ostale ili samog navijača,
3. pozitivno ponašanje - stanja u okviru tog ponašanje navijača, pokazuju podršku timu na pozitivan ili neutralan način. Drugim riječima, to je ponašanje koje nije opasno za druge, nego pozitivno djeluje na samog navijača, a kroz to i njegovog simpatizera i na sam tim, koji ga opredjeljuje ka tome.

NAVIJAČKE GRUPE U BOSNI I HERCEGOVINI

FK Željezničar prvi radnički klub u Sarajevu

Željezničar je osnovan 15. septembra, 1921. godine od strane radnika "Željezničke radionice" na inicijativu Dimitrija Dimitrijevića. Zajedno sa Ludvigom Lepelom, Stjepanom Katalinićem i ostalim radnicima iz Željezničke radionice skupljaju novac za kupovinu lopte i dresova na kojima je bila kao grb izvezena lokomotiva, a zatim i za registraciju kluba kod Sarajevskog podsaveza. Kao tada jedini radnički klub među ostalim, nacionalno orijentisanim, klubovima Željezničar se susreo sa mnogim teškoćama.

Ko su Željina navijača grupa?, zna se "The Maniacs", ili "Manijaci"

Željezničar je i u Jugoslaviji bio prepoznatljiv kao ekipa koja je imala veliku podršku navijača. U šampionskoj sezoni 1971/72. Željezničar je titulu ovjerio na stadionu JNA pred velikim brojem svojih navijača. Navijači Željezničara, koji su se uvijek nalazili na južnoj strani stadiona Grbavica, svoj novi svijetli trenutak imaju u Beogradu 1981., ovaj put na Marakani u finalu Kupa SFRJ. Preko 60.000 navijača Veleža i Željezničara ispunilo je Beogradski stadion. Grafit navijača Željezničara. Tokom osamdesetih najposjećenije utakmice su bile one protiv velike četvorke (Partizan, Crvena Zvezda, Dinamo, Hajduk), Veleža, kao i protiv gradskog rivala Sarajeva.

U drugoj polovini 80-ih dolazi do organizacije navijača Željezničara koji se nazivaju "The Maniacs", ili Manijaci. Stvaraju se i podgrupe "Blue Tigers" i "Joint Union". Najznačajniji vođa navijača Željezničara bio je Dževad Begić-Đilda, heroj odbrane Sarajeva, koji je poginuo 11. jula 1992. godine. Manijaci, kao i drugi građani Sarajeva, 11. jula svake godine posjete i polože cvijeće ispred spomen-ploče Dževadu Begiću. U spomen Đildi i njegovom bratu Izetu, u Sarajevu jedna ulica nosi ime "Braće Begić". Također, održava se i malonogometni turnir između Manijaka što je još jedan način da se oda počast heroju Sarajeva. Željezničar je imao mnogo poznatih simpatizera, a neki od njih su muzičari i glumci Davorin Popović, Mladen Vojičić - Tifa, Zdravko Čolić, Davor Sučić, Branko Đurić - Đuro, Boris Šiber, Benjamin Filipović, Milan Pavlović, Nenad Janković (dr. Nele Karajlić), političari Željko Komšić, Gradimir Gojer, Alija Behmen, Ljubiša Marković, Nedžad Branković, Marin Ivanišević, pisci Aleksandar Hemon, Miljenko Jergović, Zuko Džumhur, Dario Džamonja i mnogi drugi.

FK Sarajevo i njihova navijačka grupa

Horde zla je naziv za navijačku grupu FK Sarajeva. Navijačka grupa je osnovana 1987. godine nakon utakmice protiv Crvene Zvezde, kada su navijači sa istoka prefarbali zmiju poskoka u bordo bijelu boju i ubacili ga među zvezdine navijače - Delije. Osam osoba je privedeno zbog ovog događaja, te je istima bio zabranjen ulaz na istočnu tribinu. U prošlosti navijači kluba su sebe nazivali Pitari. Naziv "Horde zla" se temelji na istoimenom Zagorovom stripu.

JAVLJANJE NAVIJAČKIH GRUPA U HRVATSKOJ

Najpoznatije navijačke grupe u Hrvatskoj su Bad Blue Boys (NK Dinamo Zagreb) i Torcida (NK Hajduk Split), o kojima ćemo kazati nešto više. Ostale navijačke skupine su: Armada (NK Rijeka), Kohorta (NK Osijek), Ultrasi (NK Cibalia Vinkovci), White Stonesi (NK Varteks), Šibenski Funcuti (NK Šibenik) itd. Huliganizam se u Hrvatskoj javlja paralelno s raspadom Jugoslavije. Historijske i tradicionalne razlike koje su konačno i dovele do disolucije Jugoslavije već su ostavljale traga i posljedica na nogometu. Kako Torcidi tako i Bad Blue Boysima na svim se većim utakmicama protiv klubova iz Srbije redovno pridruživao ogroman broj sportista liga nižeg ranga, a do kraja 1980-ih ova je praksa postala općeprihvaćena, pogotovo kada je bila riječ o utakmicama s nekom od dviju beogradskih sportskih takmičara-fudbalera, Partizana ili Crvene Zvezde. Opće je poznato da su gostovanja u Beogradu već dugo predstavljala opasnost za hrvatske navijače, od sportske sezone 1987/88 ona je osjetno postala još veća. Kako je komunistički režim cijelom Europu bio na zalazu, a Srbi se počeli okretati prema srbijanskoj državi, navijačke grupe Torcida i Bad Blue Boysa počele su zajedno putovati na utakmice kako bi bile organizovanije i broječano jače. Međutim, dalo se primijetiti da su isto to često činili i navijači Crvene Zvezde i Partizana. Jedan

je od glavnih razloga tome bila beogradska policija kojoj je sve više smetala i sama pojava hrvatskih transparenata i zastava u njihovom gradu. A kako su navijači sa sobom nosili i baklje i dimne bombe za stvaranje atmosfere, vlasti su odlučile oštro djelovati. Sve su češće te intervencije bile brutalne, posebno kada se radilo o Bad Blue Boysima koje su dugo smatrali najjačom među hrvatskim desničarskim skupinama.

Bad Blue Boys organizovana navijačka grupa NK Dinama iz Zagreba

Navijačka skupina Bad Blue Boys navijačka je skupina NK Dinama iz Zagreba. Poznata je po raznim nasilnim ispadima na svom domaćem stadionu i u gostima. Nasilje se manifestuje: u masovnim tučama s policijom, tučama s navijačima iz rivalnog tima, uništavanje imovine, vandaliziranje tramvaja, vandaliziranje i paljenje automobila, kamenovanje autobusa, vandaliziranje zgrada, vozova, bacanje baklji i predmeta na igralište, drsko i bezobzirno prekidanje utakmica, javno izražavanje mržnje prema raznim manjinskim grupama, vođenje ratova sa drugim navijačkim grupama (npr. sa Torcidom- hajdukovom navijačkom grupom). Nasilje je dio miljea Bad Blue Boysa, počevši 13. svibnja 1990. kada se dogodio sukob s navijačima Crvene Zvezde i tadašnje milicije. U historiji BBB-a, mnogi smatraju da je ovaj navijački sukob bila i prva bitka u Domovinskom ratu, tj. navijačko nasilje je doslovce u temeljima Hrvatske državnosti uzevši sliku Bobana kako sa nogom udara glavu milicajca da bi zaštitio člana BBB-a koji je bio tučen s pendrekom, što ja opisano ovako na službenim stranicama BBB-a:

U Bobanovu skoku bilo je i mnogo simbolike, bio je to skok i otpor nasilju, nepravdi, i najava skorog raspada bivše države u kojoj su Hrvati bili građani drugog reda. Bitka je trajala nekoliko sati, a izvan stadiona i do kasno u noć. Sve svjetske novinske agencije ubrzo su javljale o

velikim neredima u Hrvatskoj metropoli, spominjalo se da ima i mrtvih.

Mnogi članovi BBB-a koriste nasilje kao način izražavanja svojeg unutrašnjeg naboja i frustracija (bilo zbog rezultata utakmice, socio-ekonomske situacije, ili pritiska grupe), i tipično je ponašanje huliganskih nogometnih navijačkih podgrupa u svijetu. Mnogi članovi opravdavaju svoje asocialno ponašanje zbog urušavanja jugoslovenskog društva, te da BBB imaju prava što čine jer su zaslužni za stvaranje Hrvatske države, komentarišući: zapamtite, mi nismo kriminalci, mi smo subkultura koja je, ako se zanemare nekakvi, gledajući ukupno stanje društva, trivijalni incidenti, ovoj državi dala puno toga dobrog. Koja je bez razmišljanja prva krenula u njeno stvaranje i koja je prva digla glas kad su u njoj krenule nepravde i političke zloporabe.

Torcida – organizovana navijačka grupa NK Hajduka iz Splita

Navijačka grupa torcida, je organizovana navijačka grupa NK Hajduka iz Splita. Izgredi navijača Torcide također su počeli sredinom 80-ih godina 20. stoljeća. S vremenom su postajali sve češći i s neželjenijim posljedicama. Tako je uoči utakmice "Hajduk" - "Tottenham", održane u Splitu u aprilu 1984. godine jedan navijač na centru igrališta zaklao pijetla, budući da se navijači londonskoga kluba, čiji je simbol tetrijeb, kolokvijalno nazivaju "pijetlovima". Na to je reagirala UEFA zabranom igranja jedne međunarodne utakmice u Splitu. Sredinom '80-ih navijački huliganizam, postaje nerazdvojna ikonografija Torcide, ali i problemi narkomanije. U tom infiltriranju i naglom širenju droga među Torcidom očiglednu zaslugu imaju i tajne službe bivše Jugoslavije (UDBA, KOS), s obzirom na to da je policijski nadzor i nadzor građana od strane tajnih služba bio toliko velik, da je mogućnost uklanjanja nepoželjnih pojedinaca (i trajna neutralizacija) bila potpuna, a realizacija skoro promptna, da se toliko širenje droga među mlado,

nacionalno svjesno i agilno hrvatski nastrojeno stanovništvo nije bilo moglo dogoditi bez njihovog znanja i umiješanosti. Torcida je, kao i Bad Blue Boysi, izrazila veliko nezadovoljstvo stanjem u tadašnjoj urušavajućoj Jugoslaviji - prekidom utakmice u Splitu protiv Partizana, paljenjem jugoslavenske zastave, gromoglasnim uzvikivanjem hrvatskog imena, najavljuvanjem skore hrvatske neovisnosti i pjevanjem hrvatskih pjesama raznih sadržaja.

HULIGANIZAM - DESTRUKTIVNO PONAŠANJE „BANDI“

Huliganizam je termin koji opisuje ponašanje koje krši pravila društvene norme, bonton, zakon, a i opće destruktivno ponašanje. Sam termin huliganstva dolazi po irskom prezimenu Hooligan (sricano i Houlihan), a pojavio se u Velikoj Britaniji krajem 19. stoljeća, a opisuje devijantno ponašanje i način življenja uličnih bandi i pojedinaca koji su ih sačinjavali. Također danas taj termin je općeprihvaćen i opisuje ponašanje kod pojedinaca ili skupine ljudi koji se svojim destruktivnim ponašanjem ne uklapaju u društvene norme i pozitivne zakone te vandaliziraju svoju okolinu. Takva vrsta ponašanja pripisuje se obično navijačkim grupama iz različitih sportova, najčešće ekipnih kao što su nogomet, ragbi, košarka, rukomet...

Razvoj huliganizma

Iako se huliganstvo uglavnom, premda ne isključivo, pripisuje modernom nogometu, sukobi su se događali i na tjelesnim natjecanjima u antičko doba, kao što se događaju danas u mnogim drugim sportovima. Jedan od najranijih zapisa o sukobima između suparničkih navijača potječe od Tacita i opisuje nered u Pompejima 59. godine. Tokom gladijatorskih igara koje je u gradu organizirao Livenius Regulus, grupa gledalaca iz Nucerijske i Pompeja počela je međusobno razmjenjivati uvredljive

psovke a potom bacanje kamenja jedni na druge, da bi neredi nakraju prerasli u oružani sukob. U sukobu je ubijeno i ozlijeđeno toliko ljudi da je građanima Pompeja nametnuta desetogodišnja zabrana učestvovanja na sportskim takmičenjima, a navijački klubovi su bili raspušteni. Nasilje među navijačima sportskih timova bilo je prisutno i u vremena starih Rimljana, kad su gledaoci takmičenja u kočijama često bili učesnici masovnih svađa i tuča. Najpoznatiji incident dogodio se 532. godine u Niki. Navijači zelene i plave ekipe su izazvali tuču koja je dovela do pobune u kojoj je poginulo 3000 ljudi. Nešto bliže današnjem dobu, srednjovjekovne igre soule - koja se igrala u ruralnim dijelovima Francuske i uključivala borbu dvije momčadi za posjed nad svinjskom mješinom koju bi pobjednici potom odnijeli kući i objesili na zvonik seoske crkve - bila je popraćena s tolikim strastvenim ispadima i sukobima među navijačima da je Crkva igru u više navrata zabranila zbog poticanja nemira. Iz istog doba datira i vrlo moderna slika nasilja vezana uz viteške turnire u kojima su učestvovali i učesnici i gledaoci. Nije bilo neobično da se na učesnike bacaju svakojaki predmeti, a vrijedili su i zakoni o zabrani unošenja oružja u prostor gledališta, iz straha da će se suparničke grupe u tolikoj mjeri poistovjetiti sa svojim prvakom da će se međusobno i potući.

Tragedija na stadionu Heysel

Heyselska tragedija se dogodila 29. maja 1985. godine na stadionu Heysel u Bruxellesu, prije finala «Kupa europskih prvaka» u nogometu između talijanskog Juventusa i engleskog Liverpoola, kada se, zbog huliganizma, srušio jedan nosivi zid stadiona. Poginulo je 39 ljudi, većinom navijača Juventusa. Događaj je za posljedicu imao izbacivanje svih engleskih nogometnih klubova iz europskih takmičenja do 1990. godine. Smatra se da se tragedija dogodila iz osvete navijača Liverpoola za događaje godinu prije u Rimu, nakon finala Kupa prvaka i pobjede

Liverpoola nad Romom. Romine navijačke grupe su van stadiona Olimpico napale i pretukle brojne Liverpoolove navijače, koji su se vraćali u svoje hotele. Godinu dana su kružile glasine da Liverpoolovi huligani Talijanima spremaju osvetu za rimske događaje. Heysel je izgrađen 1930. godine. Brojni su upozoravali, između ostalih i Liverpoolov izvršni direktor, da stadion zbog dotrajalosti ne odgovara sigurnosnim i drugim kriterijima za odigravanje finala Kupa prvaka. Na dan finala na stadionu se skupilo oko 60 hiljada navijača, od toga po 25 hiljada Talijana i Engleza. Veliki broj talijanskih navijača se domogao ulaznica za sektor Z, čime su došli u dodir s najekstremnijim Liverpoolovim navijačima u sektorima X i Y. Belgijska policija je, nakon prve tuče, između sektora Y i Z postavila zaštitnu žičanu ogradu, koju je čuvao manji odred policije. Tada su se navijači počeli gađati komadima dotrajalih betonskih tribina. Sukob je eskalirao kada je veća grupa Liverpoolovih navijača preskočila i probila zaštitnu ogradu, ušavši u sektor Z. Bježeći pred njima, Juventusovi navijači su nagnuli na vanjski zid stadiona, koji se pod njihovom težinom srušio. Poginulo je 39 ljudi, a preko 600 je bilo teže i lakše povrijeđeno. U haosu i strahu koji je uslijedio, navijači Juventus na drugom kraju stadiona su krenuli u odmazdu prema Liverpoolovim navijačima, sukobivši se s belgijskom policijom koja im se ispriječila na putu. Sukob je trajao preko dva sata. Ishod huliganskog prestupništva je proizveo katastrofalne posljedice, na čemu se ljudska civilizacija sgražavala.

Neodigrana utakmica između Dinama i Crvene Zvezde (13.05.1990.)

Utakmica između zagrebačkog Dinama i Crvene zvezde 13. maja 1990. ostala je čuvena u novijoj hrvatskoj istoriji sporta. No, ne po nogometu budući da nikad nije niti odigrana. Na stadionu su izbili neredi između navijačke grupe Bad Blue Boys te Delija (navijača Crvene zvezde) predvođenih zloglasnim Arkanom. Taj

datum je bio samo dvije sedmice nakon održavanja prvih višestranačkih izbora u Hrvatskoj na kojima su premoćno pobijedile stranke koje su se zalagale za nezavisnost Hrvatske. Izgredi na stadionu su rezultirali činjenicom da je 60 ljudi bilo lakše i teže povrijeđeno. Oko 3000 "Delija" je došlo na utakmicu u Zagreb. Nekoliko sati prije utakmice po Zagrebu su se događale tuče između Bad Blue Boysa i Delija na ulicama. No, prave nevolje su počele dolaskom navijača na stadion. Delije, u svom ograđenom prostoru, su počeli razbijati po stadionu nastojeći se probiti do mjesta gdje su bili Bad Blue Boysi. Pri tom su uzvikivali "Zagreb je Srbija!", "Ubit ćemo Tuđmana!". Probivši zaštitnu ogradu počeli su napadati Dinamove navijače stolicama i noževima. BBB - razljućeni potezima svojih suparnika - pokušali su se probiti na teren pola sata kasnije, ali su bili brzo napadnuti od jedinice specijalne milicije koju su većinom činili Srbi koji su bili blagi prema ponašanju gostujućih navijača. Milicionari su se pritom koristili pendrecima i suzavcem. Za par minuta, situacija se otela nadzoru, budući da BBB više nisu mogli biti zadržani od strane milicije, izašli su na teren kako bi se dočepali Delija. Sat vremena kasnije, sa desecima povrijeđenih, bitka je završena. Usred cijelog haosa, nekoliko Dinamovih igrača je ostalo na terenu, dok su igrači Crvene Zvezde već napustili teren i bili u svlačionicama. Zvonimir Boban, kapetan Dinama napao je milicionara koji je napadao Dinamovog navijača. BBB-ovci su se uskoro stavili u odbranu Bobana poput tjelesnih čuvara. Zbog tog čina, Boban je postao svojevrsni nacionalni junak, dok su ga Srbi proglasili "nacionalistom". Bio je suspendiran od strane Jugoslavenskog nogometnog saveza na 6 mjeseci te je protiv njega podignuta optužnica, unatoč tome što je napadnuti milicionar (za kojeg se naknadno ispostavilo da je bio Bošnjak) javno izvinuo Bobanu taj napad. Mnogo godina kasnije govoreći o spomenutom incidentu Boban je uzjavio: "mogu samo reć da ...sam reagirao

na jednu ... veliku nepravdu koja je bila toliko očita ... da jednostavno čovjek s.. sa minimalnim dignitetom i nacionalnim ponosom ili čovjek koji ima osjećaj za .. za minimalnu pravdu ne može ostati miran: Ne može ne reagirati na neki način . Ja sam kasnije bio isprovociran budući da ... ja jesam psovo svašta sam vikao milicajcima i tako bilo je , bilo je sigurno i s moje strane dosta provokacija prije nego što me je onda milicajac udario i onda sam mu ja vratio".

Neredi na utakmici Dinamo - Hajduk (01.05.2010.)

Teška povreda policajca i navijača u sukobima što su se dogodili u toku nogometnog derbija između Dinama i Hajduka najnoviji je incident na tribinama u Hrvatskoj. Rezime navijačkih napada je petnaest lakše i teže povrijeđenih policajaca i šest navijača, a privedena je 91 osoba, odnosno 66 domaćih i 25 gostujućih navijača. Bilo je i pucnjave iz vatrenog oružja. Jedan je policajac najvjerojatnije slučajno tokom sukoba s navijačima ispalio hitac i ranio navijača, dok je drugi policajac dva puta pucao u zrak u znak upozorenja jer je napadnut. Navijački neredi izbili su na istočnoj tribini na zagrebačkom stadionu Maksimir pred kraj prvog poluvremena, tako što su policajci-specijalci ušli na tribinu kako bi, uprkos najmodernijem video nadzoru u Europi, sa stadiona izveli navijača koji je zapalio baklju (bengalku). U sukobima između navijača Bad Blue Boysa i policijskih specijalaca jedan je policajac izgubio oko. Naime, na donjem dijelu sjeverne tribine Maksimirskeg stadiona, nepoznati počinitelj bacio je i aktivirao pirotehničko sredstvo pod nazivom «topovski udar» te teško povrijedio policajca kojem je trajno stradalo oko i oštećen mu je sluh. Na kraju je, prije nastavka susreta, ispražnjen dio sjeverne i istočne tribine. Huligani su na policajce bacali baklje i stolice, no na osnovu uključenih nadzornih snimaka utvrđeno je da su policajci te iste baklje i stolice bacali natrag među huligane ne razmišljajući da na

tribini ima i djece, žena, staraca i normalnih navijača. Tokom postupanja policija je prema više osoba upotrijebila sredstva prisile – fizičku, odnosno tjelesnu snagu i sredstva za vezivanje, a prema masi i službene pse i električne palice. Oštećeno je i pet službenih osobnih automobila, dva autobusa i dva tramvaja ZET-a. U dva autobusa koji su prevozili navijače Torcide razbijena su bočna stakla i oštećena dva krovna prozora.

Neki od kazuističkih slučajeva huliganizma u svijetu sporta

Tako je 1993. godine Monicu Seles navijač Steffi Graf izbo nožem tokom pauze u meču. To je bio prvi korak huliganizma u svijet tenisa. Tokom Svjetskog nogometnog prvenstva 1994. kolumbijski nogometaš Andrés Escobar je zabio autogol u utakmici protiv SAD-a, zbog čega je Kolumbija na kraju izgubila. Nakon što se vratio u Kolumbiju, muškarac ga je pričekao ispred bara i upucao 6 puta. Navodno je uzvikivao „GOL“ prilikom ispaljivanja svakog metka. Tijekom Olimpijskih igara u Ateni 2004. godine, irski svećenik Neil Horan istrčao je iz publike i napao trkača Vanderleia de Limu, koji je do tada bio vodeći, te ga tim napadom koštao zlatne medalje. Naime, 2007. godine talijanski policajac je pokušavao spriječiti tuču navijača nakon utakmice Juventus-Lazio. Pucnjem iz pištolja ubio je navijača Lazia. Nakon što se vijest o ubistvu proširila Italijom, prekinuta je utakmica Milan-Atalanta jer su navijači pokušavali demolirati ogradu i napasti policiju i igrače. Utakmica švedske hokejaške lige između domaćeg AIK-a i Leksanda počela je sa zakašnjenjem, jer su navijači zasuli teren umjetnim penisima, pa je bilo potrebno dodatno čišćenje leda. Osim mnogobrojnih gumenih p...enisa na terenu, navijači su na tribine donijeli i ogromni penis na napuhavanje. Cijeli taj show program bio je uperen prema hokejašu Leksanda, Janu Huokku, koji se te sedmice našao usred seks skandala, jer je

njegov snimk 'kućnog pornića' sa djevojkom objavljena na internetu.

MEDIJI KAO RAZBIJAČ HULIGANSKOGA NASILJA

Poslije neizmjerne tragedije na stadionu Heyselu, huliganstvo više nije bilo samo britanski problem jer su mediji svojim komentarima, obrađivanjima teme i neprekidnim prikazivanjem istih slika - u klasičnoj novinarskoj maniri oslanjajući se na težinu riječi i šokantnost slike - dali nogometnim navijačima i huliganima dotad neviđen publicitet. Do tada je njihova glavna svrha bila stimulisanje igrača, s huliganstvom kao najtvrdim izrazom navijačke kulture, no od trenutka kad su njihove aktivnosti dobile potvrdu, oni su počeli uživati u sve većoj prepoznatljivosti. Uloga medija u širenju huliganstva nije ograničena samo na slučaj intenzivnoga praćenja heyselskog slučaja. Kao način borbe protiv huliganizma, dio britanske štampe stvorio je takozvanu «razbijačku ligu» kojoj je cilj bio uzvratiti udarac huliganskim skupinama stigmatizacijom i javnom osudom. Međutim, mladi navijači željni pažnje javnosti, taj su sistem okrenuli u vlastitu korist. Biti na vrhu razbijačke lige s vremenom je postao najvažniji cilj svih huliganskih grupa. Razbijačka liga je nažalost postala razlog više za rivalstvo i nasilje među navijačkim grupama. Iako mediji nisi prouzrokovali huliganstvo, oni su ga podsticali, medijski jačali i razjarili te znatno utjecali na njegovo širenje, promociju i potvrđivanje, bar među onim ljudima koji su se poistovjetili s takvim načinom življenja i postizanja društvenog priznanja.

METODIKA SUZBIJANJA HULIGANSTVA U SPORTU I PREVENTIVNE MJERE

Da bi se pristupilo suzbijanju nedoličnog huliganskog ponašanja potrebno je interdisciplinirano izučiti huliganstvo kao društvenu pojavu koja prevazilazi državne

granice, i tako izmiče kontroli represivnih institucija postajući svjetski problem. Problemski huliganstvo treba posmatrati u odnosima nauka i same devijantne pojave. Tako zavrednjuje pažnje da se posmatra sa kriminološkog, kriminalno političkog, urbano socijološkog, socijalno porodičnog, psihološkog, patološkog, krivično-pravnog i drugih devijantnih osnova. Ovakav interdisciplinirani pristup uslovljen je samom pojavom huliganstva koja se istražuje. Huliganstvo je veoma kompleksna devijantna pojava kako po svojim fenomenološkim komponentama tako i po etiološkim činiocima koji je determinišu. Zato je važno svestrano posvetiti ozbiljnu pažnju i proučiti ovu pojavu kako bi se prikupili što validniji podatci i činjenice o njegovom postojanju. Da bi se došlo do podataka potrebno je da se kroz pred istraživanje i konsultovanje kriminološke, kriminalističke, sociološke i pravne literature, te brojnim raspravama i diskusijama, kroz javne rasprave na okruglim stolovima, otkloni određeni nedostaci i tom prilikom prihvatiti ona metodološka rješenja koja bi najadekvatnije odgovarala predmetu i cilju istraživanja. Također, u teorijskoj interpretaciji prikupljene građe potrebno je učiniti znatan napor u razrješavanju izvjesnih problema i dilemma. Bez obzira na svuobuhvatnost istraživanja ovog problema potrebno je da se ovaj problem teorijski i metodološki najbolje riješi, kroz jedan dobro osmišljeni istraživački čin. U ovakvom istraživačkom činu mora doći do izvjesnih slabosti i nedostataka, jer se prilikom izučavanja i istraživanja određene stvari nailazi na vrlo loše ili nikakvo razumjevanje od strane aktera koji bi trebali pružiti pomoć. To proizilazi još iz huliganstva kao složene pojave. Izučavanjem, odnosno istraživanjem ove pojave potrebno je obuhvatiti veći broj gradova iz više država kako bi se što potpunije obuhvatila i sagledala ova sigurnosna pojava. Ovo važi kako za socijološko urbani pristup istraživanja etiološke strane huliganskog prestupništva tako i za ispitivanje fenomenologije

huliganstva. Imajući u vidu navedeno bilo bi poželjno zaobići nedostatke globalnog istraživanja a pri tom zahvatiti dubinsku stranu istraživanja sigurnosne pojave. Razumljivo je da globalno istraživanje ima i svoj značaj jer osvjetljava šire fenomenološku stranu pojave i otkriva izvjesne opšte uzroke i uslove koji se ispoljavaju u vidu negativnih tendencija i tako prouzrokuju huligansko prestupništvo. U ispitivanju, odnosno istraživanju dubinske strane etiologije huliganskog prestupništva, važno je posvetiti pažnju makro i mikro grupama i samoj ličnosti ispitanika što bi uslovalo i posebne metodološke postupke. Prema tome realizovano istraživanje i izučavanje problema predstavljalo bi kombinaciju globalnog i terenskog istraživanja jer bi obuhvatili kako uticaje šire urbane sredine tako i uticaje užih sredina (porodice, škole i drugih ustanova), odnosno lične osobine huliganskog prestupnika. Da bi se to valjano uradilo potrebno je kroz metodološko teorijski pristup postaviti konceptualne okvire, izvršiti operacionalizaciju određenih pojmova i definicija a pritom odrediti jedinice istraživanja. Tako bi fenomenologija vandalskog prestupništva, zahvaćena pravnim pristupom obuhvatila obim, dinamiku i strukturu prestupništva, dok bi sociološko urbanim aspektom istraživanja obuhvatio obim, dinamika i struktura huliganskog prestupništva u vezi sa socio demografskim obilježjima. U pogledu tretiranja porodične sredine učinio bi se pokušaj da se istraživanjem obuhvate oni faktori koji se smatraju najneposrednijim za huligansko prestupništvo. U okviru procesa vaspitanja, kao odnosa koji doprinosi u i dobroj mjeri određuje stepen socijalizacije individue, njeno intelektualno i društveno ponašanje, proizašla bi potreba da se u proučavanju determinanti prestupničkog ponašanja izuče uslovi i vrijednosti vaspitanja, kojima su huligani bili izloženi u procesu svog razvoja. Usljed opšteg metodološkog koncepta cjelokupne istraživačke studije u predmetnom istraživanju bi trebali biti

zahvaćeni samo oni nedostaci u vaspitanju mladih koji se javljaju u vaspitno-primarnim društvenim grupama (porodica, obdanište, škola i dr.). Okvir čitavog istraživanja bi bio usmjeren na traženje opštih, posebnih i pojedinačnih uslova vandalizma, odnosno huliganskog prestupništva. Po provedenom izučavanju i istraživanju istraživači bi sistematizovali građu kako bi formirali odnosno izgradili koherentnu cjelinu studije istraživanja, što je proizašlo iz istraživačeve apsolutne samostalnosti, kako u pogledu interpretacije empirijske građe tako i u pogledu njene sistematizacije. Posebnu pažnju istraživač bi posvetio selekciji prikupljene građe a pri tom posvetio posebnu pažnju najvažnijim karakteristikama kako fenomenologije, tako i etiologije huliganskog prestupništva. Dakle, napor koji bi bio učinjen u prikupljanju raznovrsne empirijske građe, primarnih i sekundarnih podataka bi bio veoma obiman i znatan za nuku i praksu. Rezultati istraživanja potvrdili bi mnoge hipoteze i otkrili nove probleme u ovoj oblasti a što bi bilo značajno za dalja istraživanja ovog problema. Pri tome bi naučna, konstruktivna, i dobronamjerna kritika stručnjaka koji rade na problematici huliganskog prestupništva omogućili da se otklone nedostaci koji bi nastali u ovoj studiji. Rezultati studijskog istraživanja bi ukazali na mnoge važne činjenice u pogledu lokacije huliganskog prestupništva, posebno na društvene grupe u kojima se najviše manifestuje ova pojava, zatim vrijeme i prostor, što je od posebnog značaja za uspješnije organizovanje kriminološko kriminalističkih i tehničkih, odnosno operativno metodičkih akcija preventivnog karaktera.

U cilju preventivnog djelovanja i smanjenja rizika od vandalizma, izbijanja nasilja i nedoličnog ponašanja navijača, odnosno gledalaca, sportski savezi, sportska društva, sportske organizacije – klubovi, dužni su da: a) podstiču na dobro organizovanje i dobro ponašanje svojih navijača i njihovih klubova; b) vladaju odgovarajućim informacijama svojih navijača (sastanci sa

navijačima, izdavanje biltena i dr); c) koordiniraju aktivnosti sa klubovima svojih navijača prilikom organizovanog odlaska na sportske događaje na kojima su te sportske organizacije - klubovi i njihovi navijači gostujući; d) uredi sportskim pravilima iz svoje nadležnosti koje se sportske priredbe smatraju visoko rizičnim i koje mjere su organizatori sportskih događaja i drugi učesnici dužni da preduzmu, u skladu sa zakonom i drugim nomotehničkim propisima, na sportskim događajima visokog rizika, koji su doneseni na osnovu zakona i sportskih pravila i, e) podstiču pozitivno ponašanje i djelovanje igrača i službenih osoba prije, za vrijeme i nakon održavanja sportskog događaja.

ZAKONI O SPREČAVANJU NEDOLIČNOG PONAŠANJA I NEREDA NA SPORTSKIM TERENIMA, ODNOSNO MANIFESTACIJAMA (ZAKONI O NAVIJAČIMA)

Svrha zakona o navijačima je osigurati sigurnost gledalaca, odnosno navijača sportskih takmičara i drugih učesnika sportskog takmičenja ili sportske manifestacije i stvaranje okruženja koje sprječava, suzbija i sankcioniše nedolično ponašanje, nered, te nasilje, prije, za vrijeme i nakon sportskog takmičenja ili sportske manifestacije, zaštita gledaoca koji se dolično ponašaju, te zaštite drugih građana i njihove imovine i imovine pravnih osoba te stvaranje uslova da sportsko takmičenje ili sportska manifestacija što više doprinese na kvalitetu života građana, naročito omladine i drugih kategorija navijača. Zakoni koje nepoštuju i pri tom narušavaju huligani svojim javnim manifestovanjem su opći zakoni, te je njihovo narušavanje vezano za:

- ugrožavanje osobne i imovinske sigurnosti građana po raznim osnovama,
- vrijeđanje po raznim diskriminacijskim osnovama pojedinaca ili grupa ljudi,
- fizičke napade sa nanošenjem lakših, težih ili čak smrtnih posljedica,

- uništavanje javne i privatne imovine,
- narušavanje, odnosno uznemiravanje javnog reda i mira,
- ugrožavanje opće sigurnosti ljudi i imovine korištenjem opasnih pirotehničkih sredstava,
- zlouporabu zabranjenih sredstava (alkoholna pića, narkotičkih sredstava, nedozvoljena pirotehnika).
- ometanje ili ugrožavanje odvijanja sportskih i drugih društveno planiranih događaja

Nomozakonski propisi o sprečavanju nereda na sportskim terenima u svojim strukturalnim normama propisuju sankcije u vidu zatvorskih i novčanih kazni za učinjene prekršaje.

Kazne za huligansko ponašanje pojavljuju se u obliku:

- društveno korisnog rada,
- novčanih kazni,
- zatvorskih kazni u trajanju od nekoliko dana do čak nekoliko godina,
- ograničenja kretanja za vrijeme odvijanja određenih društvenih događanja,
- izgon i progon za strane državljane.

Tako se za prekršaje fizičkim osobama i sportskim klubovima, u smislu:

1. bacanja predmeta u sportski prostor ili gledalački prostor sportskog objekta ,
2. pjevanja pjesme ili dobacivanje takmičarima ili drugim gledaocima poruke, čiji sadržaj iskazuje ili podstiče mržnju na osnovu rase, nacionalne, regionalne ili vjerske pripadnosti ,
3. paljenja ili bacanja pirotehničkih sredstva ,
4. paljenja ili na drugi način uništavanja navijačkih rekvizita ili drugih predmeta ,
5. pozivanja ili podsticanja na tuču ili na napad na druge gledaoce, redare, službene osobe organizatora takmičenja, sportiste i druge učesnike u sportskom takmičenju,
6. podsticanja i učestvanja u tuči širih razmjera ili napadima na druge

- gledaoce, stražare, redare, službene osobe organizatora takmičenja, sportiste i druge učesnike u sportskom takmičenju,
7. pokušaja nedopuštenog ulaska ili nedopuštenog ulaska u takmičarski prostor ili gledalački prostor ili prostor koji je namijenjen sucima ili drugim osobama koje učestvuju u sportskom takmičenju,
 8. oštećivanja, uništavanja ili ugrožavanja dijelova sportskog objekta, prijevoznih sredstva i druge imovine,
 9. propisane i izricane određene novčane i vremenske sankcije, odnosno kazne.

ZAKLJUČAK

Historijski posmatrano kroz prikaz navedenih činjenica, čim postoji jedan određeni oblik nasilja koji se obično povezuje sa sportom ili barem navijačima, to je huligansko prestupništvo. Moglo bi se reći da je u svakodnevnoj komunikaciji huliganstvo jedini prepoznatljivi oblik nasilja, no u posljednje vrijeme sve se više pažnje pridaje i rješavanju problema nasilja, rasizma, ksenofobije i raznih ostalih oblika diskriminacije, odnosno huliganizma. Slika stvarnosti koju javnost danas ima o mladim huliganima ne samo da je podstaknula porast nasilja na utakmicama već je pridonijela i širenju toga problema Europom kroz proces koji se zasniva na oponašanju i suparništvu, a posebno nakon disolucije Jugoslavije. Smatra se da je danas jedna (ako ne i jedna od najbitnijih) funkcija sporta – sport i navijanje, masovna sporedna a najvažnija zabava ljudskog bića. Sport spaja i uvezuje različite tipove ljudi i kultura. Sport, a time i navijanje, olakšava nam komunikaciju i vjerojatno služi za borbu protiv predrasuda i onih vrsta uvjerenja koja šire mržnju i netoleranciju. Vjerojatnoća je da navijači od sporta traže više nego od ostalih područja života, upravo zato što sport uključuje odgoj, vaspitanje, vatrenost, strast i zadovoljstvo, zatim priređuje spektakle, inspirira ljudska bića na sanjarenje. Navijačka iskustva

ukazuju da je biti na stadionu neopisiv osjećaj, ali se smatra da svi zajedno moraju izgraditi pravedniju i mirniju «tribinu» u kojoj će vladati pravda, prijateljstvo, osjećaj zajedništva i tolerancija, a definitivno treba kazati DOSTA huliganstvu i nasilju, što od strane navijača, što od strane održavanja javnog reda i mira, te ga tako kazniti. U okviru prevencije kriminaliteta, odnosno nedoličnog ponašanja navijača-huligana bilo bi najefikasnije kada bi državni organi (policija, tužiteljstvo, sudstvo i druge agencije koje uzimaju učešće u osiguravanju gledalaca i imovine) u okviru Plana sigurnosti, uzeli neposredno učešće u smislu preventivne prisutnosti, a što bi imalo odraza i na ponašanje navijača huligana. Njihova bi uloga trebala biti u smislu preventivno- represivnog karaktera. Tako bi represivni organi mogli odmah uz pomoć operativno-tehničkih sredstava i operativne policije poduzeti mjere propisane represije, tj. za svaki pričinjeni prekršaj na licu mjesta, izvršiti privođenje prestupnika, izreći mu kaznu/organski mandat, odnosno po skraćenom postupku presuditi i udaljiti ga iz gledališta. U ovom pravcu bi trebalo urediti nomotehničke propise, odnosno zakone o sprečavanju nasilja/održavanju sigurnosti na sportskim terenima.

LITERATURA

- [1] Karamarko, J.(2010). Zadnji trzaj. Zagreb: Nova knjiga Rast.
- [2] Foer, F.(2006). Kako nogomet objašnjava svijet. Zagreb: Celeber.
- [3] Vrcan, S.(2003). Nogomet-politika – nasilje. Zagreb: Naklada Jesenski i Turk.
- [4] Bodin, D., Robene, L., Heas, S.(2007). Sport i nasilje u Europi. Zagreb: Knjiga trgovina.
- [5] Brimson, D.(2006). Nogometno nasilje u Europi. Zagreb: Celeber.
- [6] Brimson, D.(2006). Tajne nogometnog huliganizma. Zagreb: Celeber.
- [7] Hornby, N.(2001). Nogometna groznica. Zagreb: Celeber.

- [8] Osman. J., i Mensur K. (3013). Kriminologija (etiologija i fenomenologija kriminaliteta), univerzitetski udžbenik na Pravnom fakultetu, Univerziteta u Travniku.
- [9] Radnedge, K.(2006). Enciklopedija nogometa. Zagreb: Znanje.
- [10] Tena M., Sport kao model društvenog ponašanja, časopis Pogledi br. 3 godina XIV/1984.
- [11] Krešimir, P., Nasilje u sportu – segment nasilja u savremenom svijetu, časopis Pogledi br. 3 godina XIV/1984.
- [12] Ljubomir, Ž., “Laičke teorije o vandalizmu, Psihologija, god XXII, 1-2, 1989.
- [13] Bratoljub K. Riječnik stranih riječi /A-Ž/
- [14] Historija nogometa: Europske velesile i tamna strana nogometa / CD-ROM/
- [15] Violence in sports (2010) , preuzeto 21.05.2010. sa <http://en.wikipedia.org/wiki/>
- [16] Mass-media aspect of sport hooliganism (2008), preuzeto 21.05.2010. sa <http://www.britannica.com/>
- [17] Strategija protiv maloljetničkog prestupništva u Bosni i Hercegovini /2006-2010/
- [18] Prijedlog, Zakona o sprečavanju nasilja na sportskim događajima Federacije BiH., od 29.11.2013. u parlamentarnoj proceduri.
- [19] Zakon o održavanju bezbjednosti/sigurnosti na sportskim terenima u Zeničko-dobojskom kantonu, 2/06.
- [20] Zakon o sprečavanju nasilja i nedoličnog ponašanja na sportskim priredbama, (“Sl. Glasnik RS”, br. 67/03; 101/05; 90/07; 72/09 i 111/09.
- [21] Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o sprečavanju nereda na Sportskim takmičenjima (2009), preuzeto 23.11.2013. sa <http://www.mup.hr/main.aspx>